

A Vizsolyi Biblia

2.rész.

A nyomda munkáját a környezetében dúló folyamatos háborúk és csatározások is nehezítették. Hiszen délen a törökök, nyugaton a Habsburg Birodalom, míg keleten az Erdélyi Fejedelemség nyugtalanította a határok közelében fekvő Vizsolyt. Ráadásul a Habsburgok Vizsolyt a lázadás gócéjának is tekintették, ezért *Ernst* főherceg minden áron meg akarta semmisíteni a nyomdát. Nem sikerült neki sem.

A fordítás befejeződött, amiről *Károlyi* így ír:

„Istennek nevét segítségül híván, minék után hozzákezdtem volna egynéhány jámbor tudós atyafiakkal, kik nékem a fordításban segítségül voltak, meg nem szüntem addig, mígnem véghöz vittem e bibliának egészben való megfordítását, melyen munkálkodtam közel három esztendeig, testi töredelemmel, de oly buzgóságos szeretettel, hogy én egy szempillantásig e nagy munkát el nem untam, hanem szerénységgel és szeretettel munkálkodtam, mígnem elvégezném azt. Követtük e fordításban sok jámbor tudós embereket, kik fordították a Bibliát. Akik ezelőtt valami részt fordítottak, azokat is nem utáltuk meg, hanem megtekintettük.”

A könyv is készen lett 800 példányban. Az első, teljes magyar nyelvű Biblia, mely fontos volt a reformációnak, a kultúraterjesztésnek, a nyelv őrzésének. Akkor ez volt a progresszió. 1590 boldogasszony havának (július) 10. napján nem tudjuk, milyen volt ez a könyvpremier. Azt azonban tudjuk hogy attól kezdve másképp kezdtek beszélni, fogalmazni, írni. Arany Jánosig tartott a magyar nyelvre, beszédre gyakorolt forradalmi hatása. Gönc és Vizsoly rejtély, titok, a megszólasítás lázadása, és a kultúra győzelme.

A 800 db Biblia pedig kincsé vált. Kezdetben még fizetőeszközként is használták nagyobb értékek kiegyenlítésénél. Nemrégben pedig Londonban egy árverésen 50 ezer font volt egy példány kikiáltási ára. *Károlyi* fordítása maig legszebb bibliafordításunk. „Elöljáró beszéde” közvetlenül tanúsítja, hogy szerzője valóban Isten nevét hívta segítségül. Komolyan hitt a Szentírás

Isteni ihlettségében. A Vizsolyi Biblia a XIX-XX. sz. folyamán több revízió is átesett, de ezek szinte többet rontottak rajta, mint amennyit javítottak. Soha nem nyilvánította egyetlen egyház sem hivatalossá, mégis annak számított és számít.

A Biblia történetében pedig elérkezett az az időszak, amikor a 75 éves papírgyár és e könyv egymásra találtak. Történt ugyanis, hogy 1980. január 24-én – az akkor már évtizede kedves barátom – *Szántó Tibor* – felkeresett munkahelyemen. A Munkácsi-, Tótfalusi Kis Miklós- és Gutenberg-díjas egykori nyomdász, majd tipográfus könyvművész. Aki a világ legszebb könyvei versenyeken számtalan díjat nyert, aki külföldi szakkonferenciák rendszeres előadója volt. Akinek keze alól sok világhírű hasonmáskönyv került ki.

Ő maga nagyon egyszerű fogalmazásban közölte, hogy élete egyik legnagyobb feladatára vállalkozott. Ki akarja adni 28 ezer példányban a Vizsolyi Biblia hasonmását, amihez 200 tonna papírra van szüksége. Semmi nem egyszerűbb ennél – mondtam én – mondja meg milyen papírt választ, rendelje meg, ár az árjegyzékben, a többi megy magától.

Igen ám, csak hogy Ő olyan könyvet akar készíteni hasonmásként, amelyben a legkisebb írásjel hasonlósága mellett a papír is hasonló ahhoz a papírhoz, amit 400 évvel ezelőtt készítettek. Ilyen feladat sem az Ő, sem a papírgyár gyakorlatában eddig nem fordult elő. A korábbi magabiztosság eltűnését fokozta az, hogy irattartójából elővett egy elsárgult, barnult nyomtatott lapot, mondván, hogy ilyen papír kell, mert, hogy ez a lap egy eredeti Vizsolyi Bibliából való, és csak úgy mintaként hozta. Nem lehet leírni azt az érzést, amely a 400 éves papírvet kézbe véve urrá lett rajtam. Az akkor már 30 éves papírgyári praxisom sem segített abban, hogy azonnal igent mondjak. A gyártásra vonatkozó igen vagy nem válasz kialakítására szükség volt kiváló kollégáim, munkatársaim véleményét is összegyűjteni. Két héten át lázas kutatás, keresés zajlott annak érdekében, hogy tudjuk-e ezt a papírt

reprodukálni. Vannak-e olyan nyersanyagaink, segédanyagaink, színezékeink, melyek sokaságából meghatározható az összetétel, melyből készült papír az eredetihez történő hasonlóság mellett gyártható is a percnként 250m sebességgel dolgozó papírgépen. S mind emellett a nyomdagépeken nyomtatható és futtatható offset nyomtatási eljárással. Az alapos kutatás, keresés nyomán a válasz igen volt. Nem emlékszem ezen kívül más esetre, amikor kollégáimmal egyetértésben azt mondtuk volna, hogy a költségek nem számítanak. A feladat nagysága, de főleg szépsége a mindenkor uralkodó gazdaságossági szempontokat ezúttal háttérbe szorította.

Szántó Tibor az igen választ hallva rögtön jött, hogy a papír több fontos és mérhető paramétereit rögzítsük, mint betartandó értékeket. Így a m²-tömegét, simaságát, de legfőképpen a vastagságát. A vastagság volt a minden mást megelőző betartandó érték. Ez 0,09 mm ± 2 ezred mm. Ez azért volt ilyen fontos, mert a 696 lapot tartalmazó I. és az 516 lapot tartalmazó II. kötetnek pontosan illeszkednie kellett az előre elkészített és pontos gerincvastagságú fedelebbe. Mind emellett a papír porzásmentességét és a tekercsek szakadásmentességét is garantálni kellett. Ezek mind objektív, mérhető és számszerűsíthető papírtulajdonságok, melyek mérésére kiváló műszerekkel rendelkezünk. Izgalommal teli feladat volt azonban annak a tulajdonságnak a teljesítése, amit mérni objektív módon, számszerűsíteni nem tudtunk. Ez pedig az volt, hogy a papír „olyan” legyen, mint a 400 évvel korábbi papír. Ennek biztosítását – a színárnyalatokat is kiválóan megkülönböztetni képes – művezetőinkre és gépvezetőinkre bízhattuk. A gyártási előkészületek érdekességei közé tartozott az is, hogy ezúttal nem bántuk – sőt örültünk – ha minél szennyezettebb rostanyagra találtunk a „hasonlatosság” érdekében.

1980. áprilisában egy délutáni műszakban indult a papír gyártása, melyre természetesen *Szántó Tibor* is megjelent. Lenyűgözte Őt – mint mondta – egyrészt a papírgép mérete, teljesítménye, de legfőképpen a gépszemélyzet hozzáértéssel teli magabiztossága. Az, hogy egy-egy beavatkozás, egy korrekció eredménye 2-3 percen belül láthatóan, mérhetően megjelent a kész papírban. Este megnyugodva köszöntünk el egymástól. Megnyugodva, mert tudtam, hogy az ország akkor

mindenféle értelemben legjobb papírgépen kiváló szakemberek felügyelete mellett e kuriózumszámba menő papír gyártása jó kezekben van.

A megnyugvás fokozása érdekében azonban megkértem még egyik kiváló könyvkötőnket, hogy a már kész papírból készítsen egy 696 lapos könyvet annak bizonyosságául, hogy ez valóban olyan vastag lesz-e, mint amilyen vastagnak a *Vízolyi Biblia* I. kötetének lennie kell, mert a papír elkészülte után azért „dolgozik”, elsősorban a légnedvesség hatására. A könyv az éjszaka folyamán elkészült, egyetlen betű nélkül. Másnap reggel fél hatkor az asztalomon volt. Szerencsére, mert hat órákor *Szántó Tibor* – legnagyobb meglepetésemre – már előttem állt. Aggodalommal és reménységgel teli nagy kérdőjelet szimbolizálva. Tudtam, hogy az élete fő művéhez készülő papír úgy nem hagyta Őt könyvei között aludni Budapesten. Arra a kérdésre, hogy na mi van, válaszként átadtam neki a éjszaka folyamán készült könyvet.

Láttam rajta, hogy az első pillanatokban nem fogta fel, miről van szó. Kinyitotta, átpörgette a lapokat, megszagolta, és aki életében soha nem kereste a szavakat, ezúttal nem tudott megszólalni. Könnybe lábadt szemekkel kezet nyújtott. *Tibor bátyám* – mondtam – most már csak nyomtatni kell. Ő pedig a maga keresetlen módorában olyan dicséreteket mondott munkatársaimról, amelyeket a mai napig nem továbbítottam, nehogy elbázzák magukat. Meglehet, még megteszem.

A 200 t papír három és fél nap alatt készült el. Békéscsabára szállítottuk, ahol a Kossuth Nyomda reprodukciós, valamint a Kner Nyomda Dürer Üzeme munkája nyomán elkészült e könyvrítkaság, melynek bemutatójára 1981. április 15-én került sor a vízolyi református templomban és templomkertben. Ezen az eseményen gyárunkat négyen képviseltük. A bemutatás mellett még abban a szerencsében is részünk volt, hogy a megelőző napon, személyes baráti kapcsolaton keresztül Göncre mehettünk, ahol a református lelkész abban a helyiségben fogadott bennünket, ahol annak idején *Károlyi Gáspár* élt, annál az asztalnál ülhettünk, melyen fordította a Bibliát. A méter vastag falak között ebben a történelmi környezetben lenni, felemelő érzés volt.

Ez a könyv, ez a Biblia már bemutatója előtt elfogyott. A 28 ezer példányt előre jegyezték egyházi intézmények, múzeumok, könyvtárak és sze-

rencsés magánszemélyek. Értékét, különlegesét jelzi az is, hogy amíg volt, Magyarországra látogató államfők ajándékkul kapták. Kapott egy példányt egy nagy írónk, *Szántó Tibor* jó barátja, aki így ír e könyvről: „*Ismerem a szektát, amelynek tagjai hit-elvként vallják, hogy az az igazi könyv, amely gyönyört kínál az ujjnak is. Amelyet kinyitni csak belső megilletődöttséggel szabad. Mert csak akkor nyit utat egyféle üdvösség felé.*” Aki ezt írta, *Illyés Gyula*.

Ami pedig számunkra oly fontos, az az, hogy ez a könyv sok évszázadon át hirdetni fogja

annak a településnek, és annak a gyárnak a nevét, ahol a papír készült, mert utolsó oldalán az utolsó mondat így szól: „A reprodukció a Kossuth Nyomda munkája, a nyomás és kötés a Kner Nyomda Dürer Üzemében készült Békéscsabán a Fűzfői Papírgyárnak a hasonló kiadáshoz gyártott famentes papírján.”

Turóczi József

Forrás: Balatonfűzfői hírlap XIV.(1) 6-7 (2004. jan.)

Szakirodalmi csemegék az elmúlt századokból

Tallózás folyóiratokban

2. rész

Az etiquette megőrzése üvegpalackokon

Sokszor előfordul, hogy üvegpalackokra közönséges tintával írt jelvények (etiquettek) ragasztatnak. Ily jelvények nem csak a bepiszkolatásnak vannak kitéve, hanem azonkívül igen kevésbé tartósak is. Egy csepp sav, alj, olaj, sőt még víz is, többé-kevésbé olvashatatlanná teszi az írást. Hogy ez némileg meggátolhassék, szokás az ily jelvényeket valamely színtelen gyanta-mázzal bevonni. Mielőtt azonban ez történnék, az írott jelvényt, még előbb, valamely színtelen enyvoldattal vonják be. Az ily enyvoldatnak ismét az a hátránya van, hogy tiszta etiquettet előállítani csak igen ritkán sikerül. Mind ezen kellemetlenségeknek eleje vétetik, ha a megírott, felragasztott s kellően száraz jelvény egy darab parafinnal átdörzsöltetik, s az így előállított parafin-réteg üvegpalczával simítatik.

A kis hír a Természettudományi Közlöny 4. kötetének 30. füzetéből való 1872-ből. A szövegben szereplő alj a kémiában a bázisok elavult neve.

Papír-palkák

A berlini Gesellschaft naturforschender Freunde egyik legutóbbi ülésén az *Abutilon Avicennae Gaertn* palkáról tett jelentést. E

növény majdnem egész Északamerikában, kivált a Missisipi-völgyben nagyon elterjedt gaz, s mindenütt a lehető legolcsóbb áron kapható. A száraz növény egészben a malomba vitétik, s felényi súlyú nyomdapapírt ad, mely az Egyesült-Államokban általánosan használtatik. Külhártyájából zsinégeket és köteleket gyártanak. Ugyancsak ez alkalommal a *Hibiscus marranthus* Hochst praeparált külbőrét mutatták be. Ez, valamint *Hibiscus calycinus* W. rokona nagy- és szépvirágú bokor, mely Abyssiniában 5000 – 6000-lábnyi magasságban fordul elő, s miután egy hétig vízben ázott s len módra megtörtetett, erős, selyemfényű rostot ad. A mályvafélék családjába, melyhez a nevezett növények tartoznak kötél-, szövet- és papírt szolgáltató fajokban kiválóan gazdag. A *Hibiscus Rosa chinensis* Chinában papírt ad. Épp úgy a *H. syriacus* is: Az *Adansonia digitata*, mely a közelálló bombacéák családjához tartozik, papírgyártásra használható rostokkal bír, s *Montaira* módja szerint tényleg már több év óta részint sárgásfehér, részint tiszta fehér papír gyártására használtatik. A nevezett papírpalkákon kívül, felemlíthetjük még az újzeelandi len, a manilla-kender nemeiket, s több más növényt. Így a természetes rendszerben szorosán összefüggő, egy és ugyanazon rokonkörhöz tartozó növények sorozatát bírjuk, melyek külhéjuk

megegyező tulajdona által az emberre nézve kiválóan hasznossá váltak.

(Természettudományi Közlöny, 4. kötet 32. füzet, 1872.)

A palkákat, vagyis palkaféléket a növényrendszertan ma sásféléknek hívja. A Magyarországon

előforduló több mint 60 faj többsége a láp- és mocsárrétek, homoki és sziklagyepek, valamint a tölgyesek és bükkös erdők tömegesen előforduló jellemző növénye. Néhány sásfajta azonban már védett, így az Alföldön a palkasás is. De vajon milyen eljárás volt a Montaira módja szerinti?

T. ZS.

Egy törökkori amulett restaurálása

B. Perjés Judit – B. Kozocsa Ildikó

Az elmúlt évek Szent György téri ásátásain olyan leletek is kerültek felszínre, amelyek a gyakorlott restaurátort is új feladatok elé állították.

Hazánk mérsékelt-szárzaföldi éghajlata alatt a XVIII. századnál korábbi leletek között alig-alig találunk papírból készületeket. E korból származók sem magukban, hanem más anyagokkal összedolgozva maradtak meg (például a templom körüli temetők föld sírjaiból feltárt párták töltőanyagául és művirág csokrok szírom és levélke díszítéseikhez többek között papírt is felhasználtak).

A szerves anyagok közül a papír megy leg hamarabb tönkre, ezt jelzi az is, hogy sem a korábbi¹, sem a jelenlegi², a restaurátori képzésben használt tankönyv nem foglalkozik a papír leletek kezelésének a kérdésével. A talajban végbemenő bomlási folyamatok, a környezeti hatások a tárgyat másképpen rongálják, mint a föld felett lévőket. Tudjuk, hogy az oxigén, a nedvesség és a mikroorganizmusok jelenlétében minden szerves anyag egy meghatározott időn belül teljes mértékben lebomlik. Azt is tudjuk, hogy minden lelet egyedileg reagál ezekre a fizikai-kémiai-biológiai hatásokra. Ezért kivételes körülmények között, mint ezen esetben is, a papír viszonylag jó állapotban megmaradhat.

Az 1999.évi ásátáson előkerült lelet³ esetében is számba vettük a fennmaradását elősegítő és az azt gátló tényezőket. A fém tok egyik oldalán sérült volt, ezért kilátszódott belőle a tok belsejét kitöltő földes- barnás színű textil egy része. A törési felületek nem frissek, de hogy mikor keletkezettek, azt csak feltételezhetjük. A

törmelékes gödörből⁴ török kori cserepek közül előkerült fém tok nem közvetlenül a földbe kerüléskor sérülhetett meg, hanem jóval később, a föld növekvő nyomása következtében. A törmelékes talaj oxigénben dúsabb, tehát gyorsítja a bomlási folyamatot. Ebben az esetben azonban, amíg a tok ép volt, a benne lévő textilt és a papírtekeracet az védte mind a talajban levő levegőtől, mind a csapadék közvetlen romboló hatásától.

A feltáró konzerválás megkezdése előtt megröntgenezettük⁵ a sérült tokot, hogy megtudjuk, mi van még benne. A vizsgálati képen annyit láthattunk, hogy egy vékony anyagból való tekeracet tartalmaz, amit a látható szövet tett körül.

A tok sérült oldalánál, minden nehézség nélkül kiemeltük a föld-nyirkos állapotú, textilborítású, szorosan összetekert papírtekeracet. A textilborítást óvatosan leszedtük, alatta a papír anyag szintén nyirkos volt – de nem vizes. A föld-szennyezett papír rostanyaga igen gyenge megtartású. Bontás közben kiderült, hogy három részből készítették⁶. A kör alakú végeket, apró, törmelékes göbök formájában viszonylag vastag, fekete elszíneződés borította, amely a kibontás során a textil- és papírszéleken is több helyütt rajta maradt. Úgy tűnt, mintha a feltekerésel befejeztével levédtek volna valamilyen anyaggal. Ez a fekete termék a vizsgálat eredménye szerint vasat, rézet, magnéziumot, alumíniumot, szilíciumot, foszfort, ként, klórt és kalciumot tartalmazott, azonban nem volt eldönthető, mi is az. Az anyag pontosítására röntgen-diffrakciós vizsgálatot javasoltak.⁷

A kis henger kibontása után, a papírkézirat anyagát és a festékeket is megvizsgáltattuk.⁸ A papíryanag mikroszkópi, morfológiai, kémiai vizsgálati eredményei azt mutatták, hogy a rost összetétel nem tartalmaz az európai papírkészítés anyagaitól eltérő elemeket. A minta anyaga len és kender rostokból áll, közepes és rövid, nem foszlatott rost részekből. Valószínűleg enyvezetlen. Ecsettel, megfelelő sűrűségű festékkel írtak rá. Lehet, hogy enyvezett volt, de akkor a talajban történt lebomlás során az enyvező anyag kioldódott a papírból.

A papírkézirat díszítő vörös színét cinóber (higany-szulfid), a sötétszürkés-feketét korrodált ezüst (ezüst-szulfid és ezüst-klorid keveréke), a ragyogó aranyat az aranyfüst lemez adja. A szövegek korom tintával íródtak. (Feltevésünket alátámasztja, hogy nem oldódott sem víz, sem alkohol hatására.)

A vászon szövet kibontása után a papírtekerics kezdeti, viszonylag jó állapotú részét milliméterről milliméterre haladva, etilalkoholos oldattal ecsetelve bontottuk ki, majd 3%-os Klucel M (hidroxipropil-cellulóz) etilalkoholos oldatával folytattuk a munkát.⁹ Mivel a papíryanagban sem töltő-, sem enyvező anyag nem volt, a rostok erősen összetapadtak, filcesedtek, a kibontást csak nagyon lassan és óvatosan lehetett végezni vékony ecset és szike segítségével. A Klucel oldószere kissé nedvesített és szilárdságot is kölcsönzött a rostoknak, ugyanakkor nem oldotta a tintát és a festékeket. A kibontott kéziratról szakaszonként azonnal felvételt készítettünk, ez megkönnyítette a lebegő töredékek későbbi pontos elhelyezését.

A rögzítést átlátszó japán fátolpapír darabkákkal végeztük 5%-os Klucel M oldatot használva ragasztóként, végül a gyenge megtartású kéziratdarabokat ugyancsak 2-3%-os Klucel M alkoholos oldatával ecseteltük át szilárdítás céljából. A kézirat harmadik szakasza volt a leghiányosabb. E legbelső csík lábuzatából hiányzott a legtöbb, s ez volt a leggyengébb állapotban, feltehetően azért, mert ezt tekinték rá a legszorosabban arra az erősen korrodált vékony vas tűre, amelynek már csak néhány mm-es kis töredéke maradt meg. A korrózió szétmarta a papíryanagot.

A kézirat hiányainak a kiegészítésére egy év elteltével került sor. Mivel a rectón és a versón is más-más szöveg van, a kiegészítést úgy kellett megoldani, hogy a szövegek mindkét oldalon láthatók maradjanak. A gyenge papíryanag megtámasztásáról – kasírozásáról – le kellett mondani, mert ezzel a módszerrel az olvashatósága csökkent volna. A kiegészítő papíryanag len és kender rostokból, kézi öntéssel készült¹⁰, különböző vastagságban és színárnyalatban. A rostok színezése direkt színezéssel történt. A rostok len és kender összetétele azonos az eredeti papíréval, úgyszintén enyvezetlen, töltőanyagot nem tartalmaz, s a rostok őrlési foka is hasonló, átlagosan SR 35.¹¹

A papírhányok kiegészítése átvilágítható üveglapon, a megfelelő színű papírok kiválasztása után a kézirat versóján, minimális átfedéssel készült. A rostok összeragasztására 5%-os Klucel M etilalkoholos oldatát, valamint ebbe kevert vízben és Klucelben oldott 0,5%-os mennyiségű Glutofixet (hidroxietilmetil-cellulóz) használtunk. Ez utóbbi kissé késlelteti a száradást és fokozza a tapadás erősségét. Száradás után a töredékek átmeneti rögzítésére szolgáló japán fátolpapír csíkok leoldására került sor etilalkohollal. Préselés után a kiegészített kéziratokat utánenyvezéssel erősítettük meg, szintén 2%-os Klucel M etanolos oldatával.

Restaurálás után a kézirat a további károsodás veszélye nélkül olvasható, kutatható és megfelelő környezetben kiállítható.¹²

A hatszögletű, sérült, fém tok¹³ kúpos végződésének egyikét talán összeforrasztották a hosszúkás alakú testtel, majd belehelyezték a textilbe burkolt papírtekercest. A másik végénél még egy vékony ezüst lemez is behajlítottak a tokba a jobb záródás biztosítására. A külön álló töredékeken két kis fülecske maradt meg, amely a nyakba akasztását tette lehetővé. A hiányzó harmadikat pótolni kellett.

A tok felszínét szürkés-zöldes korrózió réteg borította. A mechanikus tisztítás során is megmaradt ez a színösszetétel, amely ónozott bronzra utal. A töredékek helyre ragasztása és a hiány pótlása oxid festékkel színezett epoxi gyantával történt.¹⁴

A vászon darabka,¹⁵ amely a tok sérülése következtében erősen bepiszkolódott, a tok kor-

róziója is szennyezte, széleit – a papírtekerics szélén is tapasztalt – kis fekete göbös maradványok csúfították. Vízesen kellett tisztítanunk ahhoz, hogy a földes szennyeződést eltávolítsuk belőle. Kezdeti szakasza igen töredékes, hiányos volt. Az egybefüggő, nagyobbik darab közepén három betű? nyoma maradt meg. A tisztítás megkezdése előtt ezeket levédtük, nehogy a tisztítás során eltűnjenek.¹⁶ A tisztítás és üveglapon szobahőmérsékleten való szárítás után a darabokat kreplin alátámasztással, varrókonzerválással egymás mellé rögzítettük.

A tok, a textília, a papírtekerics ma már alig sejtetik azt a fantasztikus látványt és azt az érzést, amelyet e leletgyűttes megmentésének lehetősége váltott ki a helyreállítását végző restaurátorokból.¹⁷

Hasonló darabok ismertek a Szent István Király Múzeum állandó régészeti kiállításából és az egri Dobó István Múzeumból, s e három darab összehasonlító vizsgálata pontosíthatná eddigi feltételezéseinket.

A cikk megjelent a következő kiadványban: *Tanulmányok Budapest múltjából*. XXXI. Budapesti Történelmi Múzeum, Budapest, 2003. 263-268.

Jegyzetek

1. Régészeti kézikönyv I. köt. Gyakorlati régészet (szerk.: *Banner János – László Gyula – Éri István – Radnóti Aladár*). Bp., 1954. 443 p.
2. *Cronyn, Janey M.*: Régészeti leletek konzerválásának alapjai (szerk. *T. Balázs Ágnes*). Magyar Nemzeti Múzeum, Bp., 1996. 280 p.
3. Bronz tokban szövet: ennyi látszódtott a feltáráskor történt adatrögzítéskor.
4. A területet *Magyar Károly* ásátásvezető és *Tóth Anikó* régészek tárták fel. Ezúton köszönjük Magyar Károlynak cikkünk elkészítéséhez nyújtott támogatását.
5. A röntgen fotókat *Hutai Gábor*, a Magyar Nemzeti Múzeum restaurátora készítette.
6. A tekerics kibontását *B. Perjés Judit* kezdte meg, a munkálatokat *B. Kozocsa Ildikó* folytatta.

A tekerics bontása (fotó: B. Perjés Judit)

7. A vizsgálatokat *Járó Márta* vegyész (Magyar Nemzeti Múzeum) és *Tóth Attila* (MTA Műszaki Fizikai és Anyagtudományi Kutató Intézet) végezték. Optikai mikroszkópos szemrevételezés után a mennyiségi elemösszetétel megállapítására elektronsugaras mikroanalízis (EDS) történt közvetlenül a minta felületén.
8. A papír anyagát *Nemes Takách László* vizsgálta, a festékanyagot *Járó Márta* értékelte ki EDS vizsgálati módszerrel.
9. A szétbontott papír csíkok mérete: teljes hossz: 1620 mm (1. csík: 840mm, 2. csík: 420mm, 3. csík: 360mm); szélesség: 35-36mm.
10. A Papíripari Kutató intézet terméke
11. A papírpépből a kiegészítő anyag keverését és öntését *Tóth Zsuzsanna* restaurátor végezte.
12. Maximális világítási érték: 60 lux; környezeti hőmérséklet: 20 C; RH 50%.
13. A fém anyagának műszeres vizsgálatára ez idáig nem került sor.
14. Uverapid kétkomponensű, 20 perces epoxi műgyanta ragasztó.
15. Mérete: 220mm × 40mm; enyhén Z sodratú lencsérna; szövetsűrűség: 17-19/15-16 cm².
16. A levédés ecsetes ráírással, Regnal (Polivinil-butiro-acetál) 3%-os alkoholos oldatával történt.
17. A papírtekericset *B. Kozocsa Ildikó*, a tokot és a textilt *B. Perjés Judit* restaurálta.

Könyv- és papírrestaurátorok vizsgamunkái

Az Országos Széchényi Könyvtárban 2004. május 4-én tartották meg a 2001-2004 között lezajlott felsőfokú könyv- és papírrestaurátor szaktanfolyam hallgatóinak a záróvizsgáját. Az előadások meghallgatásán kívül a meghívott vendégek és a jelenlévők megtekinthették a restaurált munkákat és a vizsgadolgozatokat is.

A végzett hallgatók a következő előadásokat tartották meg:

Baranyai Emőke Eszter (Országos Széchényi Könyvtár):

Egy 1560-ban és 1562-ben Olmützben nyomtatott fatáblás, egészsbőr kötésű, latin-cseh és cseh-latin szótár restaurálása.

Csillik Máté (Központi Antikvárium):

A Huldeberg család története; egy XVIII. századi egészsbőr kötésű - kéziratos és nyomtatott könyv-restaurálása.

Fábián Szabolcs (Magyar Tudományos Akadémia, Könyvtár): Egy, a nagyszombati nyomdában készült XVIII. századi bőrkötésű könyv restaurálása.

Kovács Péter (Ars Alba bt., Szentendre):

Egy bőrrátétes szerzetesi misekönyv (Missale Monasticum), valamint egyedi, akvarell és száraz technikával készült építészrajzok restaurálása.

Kozák Brigitta (Országos Széchényi Könyvtár):

Egy XVI. századi - Pannónia történetéről szóló - pergamenkötésű könyv és egy német reneszánsz díszítésű, egészsbőr kötésű könyv kötésének a restaurálása.

Lovász Gabriella (Magyar Országos Levéltár):

Egy XVI. századi bőrkötésű - részben kéziratos - könyv helyreállítása.

Neuhauser Mónika (Magyar Nemzeti Múzeum):

Hieronymus Ortelius a magyarországi török háborúról szóló krónikájának (Nürnberg, 1603.) és Barabás Miklós Horhy Mihályt ábrázoló litográfiájának restaurálása.

Nyíri Ákos (Katona József Megyei Könyvtár, Kecskemét):

Egy XVII. századi boroszlói kötés helyreállítása.

Orosz Zoltán (Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár, Miskolc): Egy XVIII. századi fatáblás, görög nyelvű zsoldároskönyv és egy 1662-ből származó címerkerő levél restaurálása.

Pósa Erika (Magánrestaurátor):

Egy XIX. századi fatáblás, bőrkötésű könyv helyreállítása.

Ruska Livia (Magyar Országos Levéltár):

Egy XVI. századi, egészpergamen kötésű iratkötet restaurálása.

Székelly Noémi (Ars Alba bt., Szentendre):

Egy XVIII. századi egészpergamen kötésű könyv, egy papírkötésű disszertáció (XVIII. sz.) és egy színezett litográfia (XIX. sz.) restaurálása.

Torontáli Katalin (Magánrestaurátor):

Egy fatáblás, veretes bőrkötésű könyv (XVIII.sz.) és két, XVIII. századból való rézmetszet restaurálása.

Vargáné Arany Csilla Katalin (Magánrestaurátor):

Bőrkötésű könyv (Spangar András: Magyar Krónika, 1738.), missilis levél (Borbély Mihály, 1741.) és egyleveles nyomtatvány (Rózsa Sándor körözőlevele 1853-ból) helyreállítása.

Zelenák Orsolya (Magánrestaurátor):

Egy német reneszánsz kötésű antikva restaurálása.

Gratuláció Samkóné Patyi Juliannának

Az Országos Széchényi Könyvtár 2004. április 29-én ünnepséget rendezett a könyvtár alapítója, *Széchényi Ferenc* születésének 250. évfordulója alkalmából. Ezen a napon került sor az alapító képmását ábrázoló emlékérem átadására is. Az idei évben e díjat, *Samkóné Patyi Julianna*, a Kötészet osztályvezetője érdemelte ki munkájával.

Szeretettel gratulálunk, további eredményes munkát és jó egészséget kívánunk Nekik!

Samkóné Patyi Julianna tagja a PNYME Restaurátor Szakosztályának, a vezetőségben is tevékenykedett. Önéletrajza megtalálható a Papíripap 2002. 1. számában.